

CATÀLEG DEL PATRIMONI FESTIU DE CATALUNYA

LES TRES GRÀCIES DE REUS

Memòria documentada sobre la història, característiques actuals, elements i implantació de la festa

1. Història de la festa

Els precedents de l'actual Reial Congregació de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist de Reus, organitzadora de les professons del Divendres Sant de Reus, els trobem documentats al 1555 amb la confraria de la Sang, i ja el 1557 consta que s'encarregà la realització de dues imatges: el Sant Crist a la Creu i Crist al Sepulcre. La imatge del Sant Crist, ben aviat gaudir de molt de predicament i veneració a la ciutat.

En quant a les professons, l'obligació de fer el trasllat de la imatge del Sant Crist no existia en les primeres ordinacions de la confraria aprovades el 9 de juny de 1630. No és fins el 1784, en les ordinacions datades el 30 de març, que es fa esment a una professó, més o menys reglamentada, per al trasllat de la imatge. L'ordinació número 3 exposa: *«Lo clavari tindrà la obligació de convidar la Rnt. Comunitat [de preveres de la Prioral] al últim dia de Carnestoltas, al eixir de Vespres, per acompanyar lo Sant Christo per los Misereres, que-s deu colocar en lo altar major de la Parròquia lo primer dia de Quaresma, y estar allí fins lo Dimecres Sant, per retornació després del ofici Divinos ab compaña de la mateixa Rnt. Comunitat.»*

Les ordinacions del 1827, quant a l'origen d'aquest trasllat, ens expliquen que *“Desde muy remotos tiempos el Crucifijo de la Congregación se traslada desde la iglesia de la Sangre al Altar mayor de la Parroquia, en donde permanece durante la Cuaresma (...).” La processó del trasllat a la Prioral de la imatge del Sant Crist no tenia lloc, com avui, el mateix Divendres Sant, sinó “l'últim dia de Carnestoltas” o primer de Quaresma, essent retornada, a partir del 1784, el Dimecres Sant, perquè anteriorment restava a la Prioral fins al Divendres Sant per tal de realitzar la funció del “Davalament de la creu”.* Són aquestes ordinacions del 1827 les que esmenten per primera vegada la celebració de les professons del migdia del Divendres Sant, tot descrivint *“Después a medio día del viernes santo se acompaña en procesión el Crucifijo a la iglesia parroquial para la función de las tres horas, o sea de la agonía, en la que continuarán las formalidades que se han observado desde que fue establecida. Esta ceremonia se abrirá en la iglesia de la Sangre, sin alterar el curso más inmediato a la puerta principal de la parroquia, y este mismo seguirá al retornarse la sagrada Imagen.”*

El fet de girar la imatge del Sant Crist de la Sang vers al poble sembla ser que fou realitzat per primer cop el 1907. El portador d'aquell any era Josep Colom i Marca, qui abans d'entrar a l'església va deturar-se i es va girar de cara al poble perquè la gent present pogués demanar millor «les tres gràcies», tot responent de ben segur a una tradició que ja feia molts anys que els reusencs devien celebrar.

El 2007 es va celebrar el centenari de l'Acte de les Tres Gràcies, i se'n va donar un ressò important; El Diari de Tarragona va regalar als seus lectors un DVD commemoratiu, i la Congregació de la Sang va posar a la venda un mocador de record del centenari.

Interrupcions: L'any 1936, amb l'inici de la Guerra Civil, el Temple de la Sang i la imatge del Sant Crist, van ser incendiats, fet que va provocar la interrupció de l'acte de les Tres Gràcies fins a meitats de la dècada dels anys 1940.

2. Característiques actuals, elements i implantació de la festa

Les Tres Gràcies de Reus inclouen les professons del migdia del Divendres Sant, la de l'Agonia i la de tornada o de les Tres, totes organitzades per la Reial Congregació de

la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist, així com la funció de l'Agonia o de les Set Paraules que es fa entremig.

La professó de l'Agonia, coneguda també com la professó de les Dotze o del Migdia, acompanya el trasllat de la imatge del Sant Crist de la Sang. Surt a les 11.30 h del migdia des de l'església de la Sang i va fins a la Prioral de Sant Pere. Minuts abans de l'inici de la professó, els armats han començat a fer les seves evolucions a la plaça comandats pel Capità Manaia, on poc a poc hi van arribant els participants.

La professó transcorre pels mateixos carrers tant a l'anada com a la tornada (en la professó de les Tres Gràcies). L'itinerari comença a la plaça de la Sang, i segueix pels carrers de l'Hospital i de Sant Pere Apòstol, raval de Robuster, Fossar Vell per acabar a la plaça de Sant Pere. Un recorregut ple de gent que espera el seu pas.

La professó és encapçalada pels armats, acompanyada per nens i nenes vestits amb la vesta negra de la Sang i portant un ciri, a continuació dos congregants vestits amb vestes negres que porten dos fanals de ferro forjat i obren la desfilada dels congregants adults i confreres de les distintes confraries reusenques, tots ells amb el cap cobert per una cucurulla negra. Enmig de les dues fileres de congregants, se'n forma una altra de penitents, que antigament duien els impropis, i que actualment acostumen a desfilat descalços amb creus, ciris o rams de flors a les mans, amb els braços en creu o bé cadenes lligades als turmells. La imatge del Sant Crist és precedida per la bandera de la confraria de la Sang (de damasc negre amb l'escut brodat de les cinc nafres de la Sang) portada pel banderer i els dos cordoners, i l'Escolania i la Capella de Cantors del Sant Crist de la Sang. El Sant Crist, portat pels membres de la Junta de Govern de la Congregació, va acompanyat per dues persones conegudes popularment com el *bon lladre* i el *mal lladre*, vestides amb armadures de combat del segle XVI en compliment d'una penitència personal.

Un cop arribada la professó a la Prioral, amb el toc de silenci dels armats, la imatge del Sant Crist és col·locada a l'altar major i custodiada pels armats, que fan relleus en les guàrdies i també *El bon lladre* i *el mal lladre* que hi resten immòbils al darrera. Tot seguit comença la funció de l'Agonia o de les Set Paraules, a càrrec d'un predicador convidat, i que dura unes dues hores aproximadament. Des de fa anys la funció és retransmesa per ràdio. La Capella de Cantors fa interpretacions musicals, des del cor, entre cada glossa de les set paraules de Crist a la creu. Un cop acabada la darrera "paraula", cap a dos quarts de tres de la tarda, els caporals armats que en aquells moments fan la guàrdia d'honor a la imatge, així com els dos homes de ferro, posen la llança de cap per avall "a la funerala", com a senyal de la mort de Crist. Aquesta funció religiosa acaba amb el cant del "Miserere", a càrrec dels cantors presents. Seguidament, s'organitza la professó de tornada.

La professó de tornada o de les Tres és el retorn del Sant Crist altre cop al seu temple, amb més congregants i públic que en la Professó de l'Agonia. Segueix el mateix recorregut a l'inversa, i arriba a la plaça de la Sang que és plena de gom a gom. L'entrada de la professó a la plaça es fa en un fort silenci trencat sols pel tradicional Toc de Silenci del Caporal Corneta dels Armats a l'entrar el Sant Crist i per les campanes de l'església anunciant l'hora nona.

Les Tres Gràcies esdevé el moment més esperat de la Setmana Santa reusenca, quan els reusencs i foranis omplen la plaça per demanar “les Tres Gràcies” davant la imatge del Sant Crist. A l'arribar la professó, sobre les 15 hores aproximadament, el Capità Manaies demana l'obertura del Temple (església de la Sang) copejant amb la seva llança la porta, dóna tres cops amb la part de baix del bastó del seu estendard. La porta és oberta per un ex-Clavari (ex-president), que custodia la clau durant tot l'any, i la professó de congregants, que havia restat momentàniament aturada, reprèn el seu curs cap a l'interior fins que la imatge, portada pel clavari, puja els esglaons de l'entrada. Acte seguit el Sant Crist es girat cap a tots els costats de la plaça, mirant endavant i a un costat i altre, de cara al poble que pot demanar-li el que hom anomena les Tres Gràcies. És creença que les tres gràcies, que en aquest moment es demanen, són concedides.

El silenci es manté fins que un espontani crida *Visca Crist Rei!*, contestat per la multitud que s'aplega a la plaça amb un *Visca* seguit d'un fort aplaudiment. Tot seguit, es canta el “Crec en un Déu”, i mentrestant la imatge del Sant Crist s'introdueix al temple, i és portada fins l'altar major, on el clavari la col.loca sobre una peanya. Llavors els que han assistit a l'acte passen a adorar-la.

De la part musical de la festa, cal destacar el *Vexilla Regi*, única composició musical que s'interpreta durant totes les professons locals de Divendres Sant en l'acompanyament del Sant Crist, al migdia i al vespre. És cantat pels nens i nenes de l'Escolania, a dues veus, acompanyats per dues veus d'home i els músics de la Capella de Cantors, que toquen dues flautes, dues trompetes i un fagot. Aquesta composició del poeta Venanci Fortunat del segle el VI dC, va ser musicada, cap a finals del segle XIX, pel compositor local Victorí Agustí, músic major del Primer Regiment Liger de Nacionales, establert als quarters de Reus.

També, mereix esment el *Toc de Silenci* dels Armats, una peça cabdal en el si de la Setmana Santa reusenca, que acompanya al Sant Crist de la Sang demanant silenci davant la seva presència. Es desconeix des de quin any s'interpreta aquesta melodia, se sap que almenys en les Setmanes Santes posteriors a la guerra civil el Caporal Corneta executava com avui dia el *Toc de Silenci*, així ho expliquen armats d'aleshores.

L'Acte de les Tres Gràcies, constitueix un acte popular i tradicional molt destacat a la ciutat, amb una càrrega emotiva que difícilment es pot descriure. Aquestes dues professons i l'Acte de les Tres Gràcies són, sens dubte, l'eix central de la Setmana Santa reusenca. Una setmana santa on també és fa la professó del Silenci (Dijous Sant), el Via Crucis i la professó del Sant Enterrament (Divendres Sant) i la Coronació del Senyor (el diumenge de Pasqua de Resurrecció).

El prevere Dr. Llauradó el defineix com un acte eminentment reusenc, i assenyala: “certament, l'acte que ningú dirigeix és interpretat per tothom, és impressionant i de gran emoció. Al llindar de l'església, el Sant Crist concedeix audiència pública. Està allí per a tots i, recíprocament tots estan per Ell. L'escena és breu i no té direcció ni reglament ni protocol. Repentinament, però, la multitud, espontània u unànim es sotmès a un silenci profund, absolut i total, que ningú seria capaç d'aconseguir ni per la persuasió ni a la força. Callen les llengües, parlen les ànimes”.

ALTRES ELEMENTS DE LA FESTA

Sant Crist de la Sang: és una escultura de fusta de xiprer del 1940, obra de l'escultor reusenc Modest Gené, reproducció de la destruïda per la Guerra Civil el 1936. Per les professons és portat pels onze membres de la Junta de Govern de la Congregació (a excepció del prefecte) de la següent manera: un porta el Sant Crist enarborat, mitjançant uns corretjams de cuir folrats de vellut negre, quatre més porten els cordons de la creu, uns altres quatre van al darrere de la imatge i dos més acompanyen els preveres amb ciris a les mans. Des del 1705, el clavari (la persona que presideix la Junta de la Congregació), és la persona que treu i entra la imatge del seu temple i de la Prioral de Sant Pere. El Sant Crist és acompanyat pels *homes de ferro* o dits també el "bon lladre i el mal lladre."

Homes de Ferro (anomenats també *El bon lladre i el mal lladre*): El Sant Crist és acompanyat per dos personatges característics de la Setmana Santa reusenca, coneguts popularment com *Homes de Ferro o El bon lladre i el mal lladre* (en record dels dos malfactors que segons els Evangelis foren crucificats junt amb Jesucrist). Es tracta de dos penitents que fan compliment d'una penitència personal, i que van vestits amb arnesos de combat del segle XVI, força pesats. Es considera que tenen origen medieval i que són els precedents dels actuals armats, i que ja d'antic custodiaven la imatge en les professons, segurament incorporats a la professó procedents d'altres celebracions. Ambdós penitents acompanyen el Sant Crist en les dues professons del migdia, durant la funció de l'Agonia i en la professó del Sant Enterrament, al vespre. La documentació dels segles passats, ens dona per a aquests personatges altres noms, com el de *centurions*, *homes de ferro*, o, encara, el més curiós d'*orines* o *uriones* (urions, en català). Aquest darrer nom és fruit de la mala interpretació de la paraula centurió, pronunciada santurió i descomposada en Sant Urió. Els homes que passen a fer de *El bon lladre i el mal lladre*, són escollits per la Junta de Govern de la Congregació de la Sang, sigui entre els que s'ofereix o els que la Junta creu millor per ser-ho. Cal que les persones tinguin unes bones condicions físiques donat el pes de les armadures i el fet d'estar més de dues hores drets i immòbils dins la Prioral. Els arnesos que porten són de la Congregació i són unes peces d'un alt valor artístic.

3. Fonts de consulta

-
- Guix Sagrañes, Josep M. *Història de la Reial Congregació de la Puríssima Sang* (1990).
 - Sgranyes, Ferran. "Divendres Sant a Reus, "Les Tres Gràcies". *Caramella* núm. 8, 2003.
 - Informacions orals i escrites dels membres de la Junta de Govern de la Reial Congregació de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist de Reus.
 - Webs: www.festesreus.cat - www.festes.org – www.setmanasantareus.cat

Barcelona, 29 de juliol de 2010